Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

16. jaanuar 2024*

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Ühine varjupaigapoliitika – Direktiiv 2011/95/EL – Pagulasseisundi saamise tingimused – Artikli 2 punkt d – Tagakiusamise põhjused – Teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumine – Artikli 10 lõike 1 punkt d – Tagakiusamine – Artikli 9 lõiked 1 ja 2 – Seos tagakiusamise põhjuste ja tagakiusamise vahel või tagakiusamise põhjuste ja sellise tagakiusamise eest kaitse puudumise vahel – Artikli 9 lõige 3 – Mitteriiklikud osalised – Artikli 6 punkt c – Täiendava kaitse saamise tingimused – Artikli 2 punkt f – Suur kahju – Artikli 15 punktid a ja b – Rahvusvahelise kaitse taotluste hindamine pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi andmiseks – Artikkel 4 – Naistevastane sooline vägivald – Perevägivald – Aukuriteo oht

Kohtuasjas C-621/21,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Administrativen sad Sofia-gradi (Sofia linna halduskohus, Bulgaaria) 29. septembri 2021. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 6. oktoobril 2021, menetluses

WS

versus

Intervyuirasht organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet,

menetluses osales:

Predstavitelstvo na Varhovnia komisar na Organizatsiyata na obedinenite natsii za bezhantsite v Bulgaria,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident L. Bay Larsen, kodade presidendid K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, F. Biltgen ja N. Piçarra (ettekandja), kohtunikud M. Safjan, S. Rodin, P. G. Xuereb, I. Ziemele, J. Passer, D. Gratsias, M. L. Arastey Sahún ja M. Gavalec,

kohtujurist: J. Richard de la Tour,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– WS, esindaja: *advokat* V. B. Ilareva,

– Predstavitelstvo na Varhovnia komisar na Organizatsiyata na obedinenite natsii za bezhantsite v Bulgaria, esindajad: M. Demetriou, J. MacLeod, *BL*, ja *advocaat* C. F. Kroes,

– Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja R. Kanitz,

– Prantsuse valitsus, esindajad: A.-L. Desjonquères ja J. Illouz,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Azéma ja I. Zaloguin,

olles 20. aprilli 2023. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (ELT 2011, L 337, lk 9), põhjendust 17, artikli 6 punkti c, artikli 9 lõike 2 punkte a ja f, artikli 9 lõiget 3, artikli 10 lõike 1 punkti d ning artikli 15 punkte a ja b.

2 Taotlus on esitatud WSi ja Intervyuirasht organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia saveti (ministrite nõukogu juures asuv riigi pagulasameti ärakuulamisosakond) (edaspidi „DAB“) vahelises kohtuvaidluses otsuse üle jätta rahuldamata WSi korduv taotlus, milles paluti algatada rahvusvahelise kaitse andmise menetlus.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

Genfi konventsioon

3 Genfis 28. juulil 1951 allkirjastatud ja 22. aprillil 1954 jõustunud pagulasseisundi konventsiooni (*United Nations Treaty Series*, 189. kd, lk 150, nr 2545 (1954)), mida on täiendatud New Yorgis 31. jaanuaril 1967 sõlmitud pagulasseisundi protokolliga, mis jõustus 4. oktoobril 1967 (edaspidi „Genfi konventsioon“), artikli 1 punkti A lõike 2 kohaselt kohaldatakse mõistet „pagulane“ iga isiku suhtes, „kes […] põhjendatult kartes tagakiusamist rassi, usu, rahvuse, sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste pärast viibib väljaspool kodakondsusjärgset riiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha saada sellelt riigilt kaitset“.

Naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsioon

4 ÜRO Peaassamblee poolt 18. detsembril 1979 vastu võetud ja 3. septembril 1981 jõustunud konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (*United Nations Treaty Series*, 1249. kd, nr I-20378, lk 13) (edaspidi „naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsioon“) artikli 1 kohaselt „tähendab mõiste „naiste diskrimineerimine“ mis tahes vahede või erandite tegemist või piiranguid soo järgi, mille eesmärgiks on luua olukord, kus inimõiguste ja põhivabaduste olemasolu naistel tunnistatakse vähem või üldse mitte, kus naistel on vähem võimalusi või puuduvad võimalused kasutada või realiseerida inimõigusi ja põhivabadusi poliitikas, majanduses, sotsiaal-, kultuuri-, tsiviil- või mis tahes muus valdkonnas meeste ja naiste võrdõiguslikkuse alusel olenemata nende perekonnaseisust“.

Istanbuli konventsioon

5 Istanbulis 11. mail 2011 sõlmitud ja Euroopa Liidu poolt 13. juunil 2017 allkirjastatud ning Euroopa Liidu nimel nõukogu 1. juuni 2023. aasta otsusega (EL) 2023/1076 (ELT 2023, L 143 I, lk 4) heaks kiidetud Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (edaspidi „Istanbuli konventsioon“), mis jõustus liidu suhtes 1. oktoobril 2023, artiklis 2 on sätestatud:

„1 Konventsiooni kohaldatakse naistevastase vägivalla kõigi vormide, sealhulgas perevägivalla suhtes, mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt.

2 Konventsiooniosalisi julgustatakse kohaldama konventsiooni perevägivalla kõigi ohvrite suhtes. Konventsiooniosalised pööravad konventsiooni rakendamisel erilist tähelepanu soolise vägivalla naisohvritele.

[…]“.

6 Selle konventsiooni artikkel 60 „Soopõhised varjupaigataotlused“ on sõnastatud järgmiselt:

„1 Konventsiooniosalised rakendavad seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et naistevastast soolist vägivalda saaks käsitleda tagakiusamise vormina [Genfi konventsiooni] artikli 1 [punkti] A [lõike] 2 tähenduses ja tõsise kahju tekitamisena, mis annab aluse täiendavaks/subsidiaarseks kaitseks.

2 Konventsiooniosalised tagavad, et kõiki konventsioonis sätestatud põhjuseid tõlgendatakse sootundlikult ning et kui tuvastatakse, et kardetav tagakiusamine leiab aset ühel või mitmel nimetatud põhjusel, antakse taotlejale põgeniku staatus vastavalt kohaldatavatele õigusaktidele.

[…]“.

Liidu õigus

7 Direktiivi 2011/95 põhjendustes 4, 10, 12, 17, 29, 30 ja 34 on märgitud:

„(4) Genfi konventsioon ja protokoll moodustavad pagulaste kaitse rahvusvahelise õigusraamistiku nurgakivi.

[…]

(10) […] praeguses etapis [on] asjakohane kinnistada [nõukogu 29. aprilli 2004. aasta] direktiivi 2004/83/EÜ [miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta (ELT 2004, L 304, lk 2; ELT eriväljaanne 19/07, lk 96)] aluseks olevaid põhimõtteid ning püüda paremini ühtlustada rahvusvahelise kaitse tunnustamist ja sisu käsitlevaid eeskirju, võttes aluseks rangemad nõuded.

[…]

(12) Käesoleva direktiivi põhieesmärk on tagada ühelt poolt, et liikmesriigid kohaldavad ühiseid kriteeriume nende isikute tuvastamiseks, kellel on tõeline vajadus rahvusvahelise kaitse järele, ja teiselt poolt, et kõnealustele isikutele on kõigis liikmesriikides kättesaadavad minimaalsed hüved.

[…]

(17) Käesoleva direktiivi reguleerimisalasse kuuluvate isikute kohtlemise osas on liikmesriigid seotud kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelistest õigusaktidest, millega nad on ühinenud, sealhulgas eeskätt diskrimineerimist keelustavatest õigusaktidest.

[…]

(29) Üks tingimustest, et kvalifitseeruda Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A kohasele pagulasseisundile, on põhjusliku seose olemasolu tagakiusamise põhjuste, nimelt rassi, usu, rahvuse, poliitiliste vaadete või teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise, ning tagakiusamise või selle eest kaitse puudumise vahel.

(30) Sama vajalik on kehtestada mõiste „teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumine“ kui tagakiusamise põhjuse ühine määratlus. Teatava sotsiaalse rühma määratlemisel tuleks piisavalt tähelepanu pöörata taotleja sooga seotud küsimustele, sealhulgas soolisele identiteedile ja seksuaalsele orientatsioonile, mis võivad olla seotud teatavate seaduspäraste traditsioonide ja tavadega, mille tagajärjeks on näiteks suguelundite moonutamine, sunniviisiline steriliseerimine või abort, kuivõrd need on seotud taotleja põhjendatud tagakiusamishirmuga.

[…]

(34) Tuleb kehtestada ühised kriteeriumid, mille alusel rahvusvahelise kaitse taotlejat tunnustatakse täiendava kaitse kriteeriumidele vastavana. Need kriteeriumid peaksid lähtuma inimõigusi käsitlevatest õigusaktidest ja liikmesriikide tavadest tulenevatest rahvusvahelistest kohustustest.“

8 Direktiivi artikli 2 punktides a, d–i ja n on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „rahvusvaheline kaitse“ – punktides e ja g määratletud pagulasseisund ja täiendava kaitse seisund;

[…]

d) „pagulane“ – kolmanda riigi kodanik, kes põhjendatud kartuse tõttu rassilise, usulise, rahvusel, poliitilistel vaadetel või teatavasse sotsiaalsesse gruppi kuulumisel põhineva tagakiusamise ees viibib väljaspool kodakondsuse riiki ja ei saa või kõnealuse kartuse tõttu ei taha anda ennast nimetatud riigi kaitse alla, […];

e) „pagulasseisund“ – kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku tunnustamine pagulasena liikmesriigi poolt;

f) „täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastav isik“ – kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik, kes ei kvalifitseeru pagulaseks, kuid kellega seoses on ilmnenud mõjuv põhjus arvata, et asjaomast isikut ähvardaks oma päritoluriiki või kodakondsuseta isiku puhul varasemasse alalisse elukohariiki tagasipöördumisel reaalne oht kannatada suurt kahju vastavalt artiklile 15, ja kelle suhtes ei kohaldata artikli 17 lõikeid 1 ja 2 ning kes ei saa või kõnealuse ohu tõttu ei taha anda ennast nimetatud riigi kaitse alla;

g) „täiendava kaitse seisund“ – kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku tunnustamine liikmesriigi poolt täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isikuna;

h) „rahvusvahelise kaitse taotlus“ – kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku selline taotlus kaitse saamiseks liikmesriigilt, mida võib käsitada pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi taotlemisena, kusjuures ei taotleta sõnaselgelt väljapoole käesoleva direktiivi reguleerimisala jäävat muud liiki kaitset, mida saab taotleda eraldi;

i) „taotleja“ – kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik, kes on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, mille kohta ei ole lõplikku otsust veel tehtud;

[…]

n) „päritoluriik“ – kodakondsusjärgne riik (kodakondsusjärgsed riigid) või kodakondsuseta isikute puhul varasem alaline elukohariik (-riigid).“

9 Direktiivi II peatükis „Rahvusvahelise kaitse taotluste hindamine“ asuva artikli 4 „Faktide ja asjaolude hindamine“ lõigetes 3 ja 4 on sätestatud:

„3. Rahvusvahelise kaitse taotlus vaadatakse läbi individuaalselt ning selle käigus arvestatakse järgmist:

a) kõik asjaomased faktid, mis on seotud päritoluriigiga taotluse kohta otsuse tegemise ajal, sealhulgas päritoluriigi õigusnormid ja nende kohaldamise viis;

b) taotleja esitatud asjaomased avaldused ja dokumendid, sealhulgas teave selle kohta, kas taotlejat on taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda võidakse taga kiusata või talle tekitada suurt kahju;

c) taotleja individuaalne seisund ja isiklikud asjaolud, sealhulgas sellised tegurid nagu taust, sugu ja vanus, et hinnata, kas taotleja suhtes toime pandud või võimalikud teod võiksid taotleja isiklikest asjaoludest lähtudes osutuda tagakiusamiseks või tekitada suurt kahju;

[…]

4. Asjaolu, et taotlejat on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on ähvardatud taga kiusata või talle suurt kahju tekitada, on arvestatav märk taotleja põhjendatud tagakiusamishirmu või suure kahju kannatamise reaalse ohu kohta, kui puudub mõjuv põhjus arvata, et kõnealune tagakiusamine või suur kahju ei kordu.“

10 Direktiivi artiklis 6 „Tagakiusajad või suure kahju põhjustajad“ on sätestatud:

„Tagakiusajad või suure kahju põhjustajad on muu hulgas järgmised:

a) riik;

b) riiki või olulist osa riigi territooriumist valitsevad parteid või organisatsioonid;

c) mitteriiklikud osalised, kui on võimalik tõestada, et punktides a ja b nimetatud osalised, sealhulgas rahvusvahelised organisatsioonid, ei saa või ei taha pakkuda kaitset tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest vastavalt artiklile 7.“

11 Direktiivi 2011/95 artikkel 7 „ Kaitse pakkujad“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kaitset tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest võivad pakkuda ainult

a) riik või

b) olulist osa riigi territooriumist valitsevad parteid või organisatsioonid, sealhulgas rahvusvahelised organisatsioonid,

kui nad väljendavad tahet pakkuda lõike 2 kohast kaitset ja suudavad seda teha.

2. Kaitse tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest peab olema tõhus ja püsiv. Sellist kaitset pakutakse üldiselt juhul, kui lõike 1 punktides a ja b nimetatud osalised astuvad mõistlikke samme, et vältida tagakiusamist või suure kahju kannatamist, rakendades muu hulgas tõhusat õigussüsteemi tagakiusamise või suure kahju tekitamisena käsitatavate tegude avastamiseks, menetlemiseks ja nende eest karistuse määramiseks, ning kui kõnealune kaitse on taotlejale kättesaadav.

[…]“.

12 Direktiivi artiklis 9 „Tagakiusamine“ on sätestatud:

„1. Selleks et tegu peetaks tagakiusamiseks Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A tähenduses, peab tegu:

a) olema olemuse või kordumise poolest piisavalt tõsine, et see kujutaks endast põhiliste inimõiguste rasket rikkumist, eelkõige nende õiguste rikkumist, mille suhtes ei saa teha [Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud] Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni [(edaspidi „EIÕK“)] artikli 15 lõike 2 alusel erandit, või

b) olema kogum mitmesugustest meetmetest, sealhulgas inimõiguste rikkumisest, mis on piisavalt raske, et mõjutada isikut samal viisil, nagu nimetatud punktis a.

2. Tagakiusamine vastavalt lõike 1 määratlusele võib muu hulgas esineda järgmisel kujul:

a) füüsiline või vaimne vägivald, sealhulgas seksuaalne vägivald;

[…]

f) soost lähtuvad […] teod.

3. Vastavalt artikli 2 punktile d peab artiklis 10 nimetatud põhjuste ja käesoleva artikli lõikes 1 osutatud tagakiusamise või selliste tegude vastu puuduva kaitse vahel olema seos.“

13 Direktiivi artiklis 10 „Tagakiusamise põhjused“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid võtavad tagakiusamise põhjuste hindamisel arvesse järgmisi asjaolusid:

[…]

d) rühma käsitatakse teatava sotsiaalse rühmana, kui eelkõige

– selle rühma liikmetel on ühine sünnipärane tunnus või ühine taust, mida ei saa muuta, või ühine tunnus või veendumus, mis on nende identiteedis või teadvuses nii fundamentaalne, et inimest ei tohiks sundida sellest lahti ütlema, ning

– sellel rühmal on asjaomases riigis selgesti eristuv identiteet, kuna ümbritsev ühiskond tajub seda erinevana.

Olenevalt olukorrast päritoluriigis võib teatava sotsiaalse rühma mõiste hõlmata seksuaalse orientatsiooni ühisel tunnusel põhinevat rühma. Seksuaalset orientatsiooni ei saa käsitada liikmesriikide siseriikliku õiguse kohaselt kriminaalseks peetavaid tegusid hõlmavana. Soolisi aspekte, sealhulgas soolist identiteeti, võetakse nõuetekohaselt arvesse teatavasse sotsiaalsesse rühma kuuluvuse või asjaomase rühma tunnuste määramisel;

[…]

2. Hinnates, kas taotlejal on põhjendatud tagakiusamishirm, on tähtsusetu, kas taotlejal on tegelikult olemas tagakiusamist ajendav […] sotsiaalne […] omadus, tingimusel et sellise omaduse omistab taotlejale tagakiusaja.“

14 Direktiivi artiklis 13 „Pagulasseisundi andmine“ on ette nähtud:

„Liikmesriigid annavad pagulasseisundi kolmanda riigi kodanikule või kodakondsuseta isikule, kes kvalifitseerub pagulaseks vastavalt II ja III peatükile.“

15 Direktiivi 2011/95 artiklis 15 „Suur kahju“ on sätestatud:

„Suur kahju seisneb järgmises:

a) surmanuhtlus või hukkamine või

b) taotleja piinamine või ebainimlik või väärikust alandav kohtlemine või karistamine päritoluriigis või

[…]“.

16 Direktiivi artikkel 18 „Täiendava kaitse seisundi andmine“ on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid annavad täiendava kaitse seisundi kolmanda riigi kodanikule või kodakondsuseta isikule, kes vastab täiendava kaitse saamise kriteeriumidele kooskõlas II ja V peatükiga.“

Bulgaaria õigus

17 Eelotsusetaotlusest nähtub, et varjupaiga ja pagulaste seaduse (Zakon za ubezhishteto i bezhantsite; edaspidi „ZUB“) artikli 8 lõigetega 1, 3–5 ja 7 on Bulgaaria õiguskorda üle võetud direktiivi 2011/95 artikli 2 punkt d ja artiklid 6, 7 ja 9 ning selle seaduse artikli 9 lõikega 1 on üle võetud direktiivi artikkel 15.

18 ZUBi alates 16. oktoobrist 2015 kehtivas redaktsioonis (*DV* nr 80, 2015) lisasätete lõike 1 punktis 5 on täpsustatud, et „[m]õisted „rass, usk, rahvus, teatav sotsiaalne rühm ja poliitilised vaated või veendumused“ on [Genfi konventsioonis] ja direktiivi [2011/95] artikli 10 lõikes 1 kasutatud tähenduses“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

19 WS on Türgi kodanik, kes kuulub etniliste kurdide rahvusrühma, on sunniidist moslem ja on lahutatud. Ta saabus seaduslikult Bulgaariasse 2018. aasta juunis. Seejärel taasühines WS ühe oma pereliikmega Berliinis (Saksamaa), kus ta esitas rahvusvahelise kaitse taotluse. DAB 28. veebruari 2019. aasta otsusega, mis tehti Saksamaa ametiasutuse taotluse alusel, nõustus Bulgaaria ametiasutus WSi tagasi võtma selleks, et vaadata tema rahvusvahelise kaitse taotlus läbi.

20 Kolme ärakuulamise käigus, mille DAB 2019. aasta oktoobris läbi viis, teatas WS, et ta oli sunnitud 16-aastaselt abielluma ja tal on kolm tütart. WSi abikaasa oli teda nende kooselu ajal peksnud ning tema bioloogiline perekond, kes oli sellest olukorrast teadlik, teda ei aidanud. WS põgenes 2016. aasta septembris oma abikaasa juurest, sõlmis 2017. aastal religioosse abielu ja tal sündis 2018. aasta mais sellest abielust poeg. Pärast Türgist lahkumist lasi ta end 2018. aasta septembris ametlikult oma esimesest abikaasast tolle vastuväidetest hoolimata lahutada. Neil põhjustel väljendas ta kartust, et tema perekond võib ta tappa, kui ta pöördub Türki tagasi.

21 WS esitas DABile Türgi tsiviilkohtu jõustunud otsuse, millega tema abielu lahutati, ning kuriteokaebuse, mille ta oli esitanud 2017. aasta jaanuaris oma abikaasa, bioloogilise perekonna ja abikaasa perekonna peale Torbali peaprokuratuurile (Türgi), kelle 9. jaanuaril 2017 koostatud protokollis mainitakse telefonikõnesid ähvarduste kohta, mille tema abikaasa talle oli saatnud. WS esitas ka Türgi kohtu 30. juuni 2017. aasta otsuse, mille alusel paigutati ta vägivalla ohvriks langenud naiste turvakodusse, kus ta ei tundnud end turvaliselt.

22 DABi eesistuja jättis 21. mai 2020. aasta otsusega WSi esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata, leides ühelt poolt, et põhjused, mille WS esitas Türgist lahkumiseks – eelkõige perevägivald ning surmaähvardused tema abikaasa ja bioloogilise perekonna liikmete poolt – ei olnud selle seisundi andmisel asjakohased, kuna neid ei saa seostada ühegi ZUB artikli 8 lõikes 1 nimetatud tagakiusamise põhjusega. Lisaks ei olnud WS teatanud, et ta on oma soo tõttu tagakiusamise ohver.

23 Teiselt poolt keeldus DAB andmast WS-le täiendava kaitse seisundit. DAB leidis, et WS ei vastanud selleks vajalikele tingimustele, kuna „ei ametiasutused ega teatavad rühmad ei ole võtnud tema suhtes meetmeid, mida riik ei saa kontrollida“, ning WS, kelle „suhtes oli toime pandud kuritegelikke rünnakuid, millest ta isegi ei teavitanud politseid ning mille kohta ta ei ole kuriteokaebust esitanud, […] on Türgist seaduslikult lahkunud“.

24 Administrativen sad Sofia-grad (Sofia linna halduskohus, Bulgaaria) jättis 15. oktoobri 2020. aasta kohtuotsusega, mille Varhoven administrativen sad (Bulgaaria kõrgeim halduskohus) jättis 9. märtsi 2021. aasta otsusega muutmata ja mis on jõustunud, rahuldamata kaebuse, mille WS käesoleva kohtuotsuse punktis 22 nimetatud otsuse peale esitas.

25 WS esitas 13. aprillil 2021 uute tõendite alusel korduva rahvusvahelise kaitse taotluse, milles ta tugines põhjendatud kartusele, et mitteriiklikud osalised teda taga kiusavad, kuna ta kuulub „teatavasse sotsiaalsesse rühma“, st koduvägivalla ohvriks langenud naiste ja selliste naiste rühma, kes võivad langeda aukuritegude ohvriks. WS kinnitas, et Türgi riik ei suuda teda nende mitteriiklike osaliste eest kaitsta, ja väitis, et tema tagasisaatmine Türki paneks ta olukorda, kus teda ähvardab aukuriteo või sundabielu oht ning järelikult rikuks EIÕK artikleid 2 ja 3.

26 Taotluse põhjendamiseks esitas WS uue tõendina Türgi kriminaalkohtu otsuse, millega mõisteti tema endisele abikaasale 2016. aasta septembris toime pandud ähvardamisena käsitatava kuriteo eest viiekuuline vabadusekaotuslik karistus. See karistus jäeti viieaastase katseajaga tingimisi kohaldamata, võttes arvesse varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste puudumist, isiku eripära ja selle karistusega nõustumist. WS lisas sellele taotlusele ajalehe Deutsche Welle 2021. aastast pärinevad artiklid, milles viidatakse naiste vägivaldsetele tapmistele Türgis. Lisaks väitis WS uue asjaoluna, et Türgi Vabariik denonsseeris 2021. aasta märtsis Istanbuli konventsiooni.

27 DAB keeldus 5. mai 2021. aasta otsusega pärast WSi korduvat taotlust rahvusvahelise kaitse andmise menetlust uuesti avamast põhjendusel, et WS ei olnud esitanud ühtegi uut olulist asjaolu oma isikliku olukorra või oma päritoluriigi kohta. DAB rõhutas, et Türgi ametiasutused on WSi mitmel korral aidanud ja on teatanud valmisolekust teda kõigi seaduslike vahenditega aidata.

28 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab kõigepealt, et isegi kui WSi esitatud korduv rahvusvahelise kaitse taotlus jäeti vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, on rahvusvahelise kaitse andmise materiaalõiguslike tingimuste tõlgendamine siiski vajalik selleks, et tal oleks võimalik kindlaks teha, kas WS esitas uusi asjaolusid või fakte, mis õigustavad sellise kaitse andmist.

29 Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohus ei ole kunagi lahendanud selliseid küsimusi, mis on tõstatatud käesolevas kohtuasjas ning „puudutavad perevägivallana ja aukuriteo ohuna avalduvat naistevastast soolist vägivalda kui rahvusvahelise kaitse andmise alust“. See kohus küsib, kas selleks, et tuvastada sellise vägivalla ohvriks langenud naise kuulumine teatavasse sotsiaalsesse rühma, mis on tagakiusamise põhjuseks direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d tähenduses, piisab bioloogilisest või sotsiaalsest soost ning kas tagakiusamine, sealhulgas perevägivald, võib olla määrav selle rühma nähtavuse tuvastamiseks ühiskonnas.

30 Selles kontekstis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus kõigepealt teada, kas selle sätte tõlgendamisel ja direktiivi 2011/95 põhjendust 17 arvestades tuleb arvesse võtta naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsiooni ja Istanbuli konventsiooni, kuigi Bulgaaria Vabariik ei ole viimasena nimetatud konventsiooni osaline.

31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Istanbuli konventsiooni artiklites 34–40 loetletud teod, eelkõige füüsiline või seksuaalne vägivald, sundabielud või ahistamine, kujutavad endast naistevastast soolist vägivalda, mis on mitteammendavalt loetletud direktiivi 2011/95 põhjenduses 30 ja mida võib kvalifitseerida „tagakiusamiseks“ selle direktiivi artikli 9 lõike 2 punktide a ja f tähenduses.

32 Seejärel on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kuidas tõlgendada direktiivi 2011/95 artikli 9 lõiget 3 juhul, kui sooline tagakiusamine, mis väljendub perevägivallas, on toime pandud mitteriiklike osaliste poolt selle direktiivi artikli 6 punkti c tähenduses. Ta küsib eelkõige, kas artikli 9 lõikes 3 nõutud „seos“ eeldab, et mitteriiklikud osalised tunnistavad, et nende toime pandud tagakiusamise puhul on määrava tähtsusega tagakiusamise ohvrite bioloogiline või sotsiaalne sugu.

33 Lõpuks rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus juhuks, kui koduvägivalla ohvriks langenud ja aukuriteo ohvriks langeda võiva naise kuulumine „teatavasse sotsiaalsesse rühma“ direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d tähenduses ei ole tõendatud, et WSi saab tema päritoluriiki tagasi saata alles pärast seda, kui on kindlaks tehtud, et tagasisaatmine ei tekita talle tegelikku ohtu kannatada „suurt kahju“ selle direktiivi artikli 2 punkti f tähenduses. Sellega seoses küsib ta eelkõige, kas aukuriteo oht kujutab endast suure kahju tekkimise ohtu, mis kuulub nimetatud direktiivi artikli 15 punkti a – tõlgendatuna EIÕK artiklit 2 arvestades – kohaldamisalasse või selle direktiivi artikli 15 punkti b – tõlgendatuna EIÕK artiklit 3 arvestades – kohaldamisalasse.

34 Neil asjaoludel otsustas Administrativen sad Sofia-grad (Sofia linna halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas direktiivi [2011/95] põhjendusest 17 tulenevalt on mõisted, mis on määratletud [naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsioonis] ning [Istanbuli] konventsioonis, kohaldatavad naistevastase soolise vägivalla klassifitseerimisel rahvusvahelise kaitse andmise alusena vastavalt Genfi konventsioonile ja direktiivile [2011/95] või on naistevastasel soolisel vägivallal rahvusvahelise kaitse andmise alusena direktiivi [2011/95] kohaselt iseseisev tähendus, mis erineb viidatud rahvusvahelise õiguse aktides sätestatud tähendusest?

2. Kas naistevastasele soolisele vägivallale tuginemisel on olukorras, kus tagakiusamise põhjusena tuleb vastavalt direktiivi [2011/95] artikli 10 lõike 1 punktile d kindlaks määrata kuuluvus teatavasse sotsiaalsesse rühma, oluline üksnes tagakiusamise ohvri bioloogiline või sotsiaalne sugu (vägivald, mis on suunatud naise vastu põhjusel, et tegemist on naisega)[;] kas tagakiusamise konkreetsed vormid/meetmed/teod, mis on mitteammendavalt loetletud direktiivi [2011/95] põhjenduses 30, võivad olla otsustavad „rühma ühiskonnas nähtavuse“ aspektist, st võivad olenevalt päritolumaa olukorrast olla seda rühma eristav tunnus, või võivad need teod hõlmata vaid direktiivi [2011/95] artikli 9 lõike 2 punktis a või f nimetatud tagakiusamist?

3. Kas bioloogiline või sotsiaalne sugu on juhul, kui kaitset taotlev isik tugineb perevägivalla kujul avalduvale soolisele vägivallale, piisav alus, et määrata kindlaks tema kuuluvus teatavasse sotsiaalsesse rühma kooskõlas direktiivi [2011/95] artikli 10 lõike 1 punktiga d, või tuleb tuvastada täiendav eristav tunnus, kui anda direktiivi [2011/95] artikli 10 lõike 1 punktile d sõnastusel põhinev tähttäheline tõlgendus, mille kohaselt peavad tingimused olema täidetud kumulatiivselt ja soo aspektid alternatiivselt?

4. Kas direktiivi [2011/95] artikli 9 lõiget 3 tuleb juhul, kui taotleja tugineb perevägivalla kujul avalduvale soolisele vägivallale, mida kasutab mitteriiklik osaline direktiivi [2011/95] artikli 6 punkti c tähenduses, tõlgendada nii, et põhjusliku seose olemasoluks piisab seose tuvastamisest [selle direktiivi] artiklis 10 märgitud tagakiusamise põhjuste ja [selle direktiivi artikli 9] lõikes 1 nimetatud tagakiusamise vahel või tuleb kindlasti tuvastada puuduv kaitse väidetava tagakiusamise eest või on seos olemas nendel juhtudel, mil tagakiusamist kasutavad mitteriiklikud osalised ei käsita üksikuid tagakiusamis- ja vägivallaakte sool põhinevatena?

5. Kas tegelik aukuriteo oht päritoluriiki tagasipöördumisel võib muude tingimuste täidetuse korral põhjendada täiendava kaitse andmist vastavalt direktiivi [2011/95] artikli 15 punktile a koosmõjus EIÕK artikliga 2 […] või tuleb seda käsitada kahjuna vastavalt direktiivi [2011/95] artikli 15 punktile b koosmõjus EIÕK artikliga 3, nagu seda on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas, arvestades üldhinnangut, mis on antud edasiste sool põhinevate vägivallaaktide ohule, või piisab kõnealuse kaitse andmiseks sellest, et taotleja ise ei taha anda ennast päritoluriigi kaitse alla?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene kuni kolmas küsimus

35 Kolme esimese küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d tuleb tõlgendada nii, et olenevalt päritoluriigis valitsevatest tingimustest võib selle riigi naisi kogumis pidada „teatavasse sotsiaalsesse rühma“ kuuluvaks, mis on „tagakiusamise põhjus“, mis võib anda aluse pagulasena tunnustamiseks, või peab asjaomastel naistel olema täiendav ühine tunnus, et kuuluda sellesse rühma.

36 Kõigepealt nähtub direktiivi 2011/95 põhjendustest 4 ja 12, et Genfi konventsioon on pagulaste kaitse rahvusvahelise õigusraamistiku nurgakivi ning see direktiiv võeti vastu eelkõige selleks, et kõik liikmesriigid kohaldaksid ühiseid kriteeriume nende isikute tuvastamiseks, kellel on tõeline vajadus rahvusvahelise kaitse järele (19. novembri 2020. aasta kohtuotsus Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (sõjaväeteenistus ja varjupaik), C-238/19, EU:C:2020:945, punkt 19).

37 Direktiivi 2011/95 sätteid ei tule seega tõlgendada mitte ainult direktiivi üldist ülesehitust ja eesmärki arvestades, vaid ka kooskõlas Genfi konventsiooni ja teiste ELTL artikli 78 lõikes 1 viidatud asjakohaste lepingutega. Nagu nähtub direktiivi põhjendusest 17, kuuluvad nende lepingute hulka lepingud, mis keelavad diskrimineerimise selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate isikute kohtlemisel (vt selle kohta 26. veebruari 2015. aasta kohtuotsus Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punkt 23, ja 19. novembri 2020. aasta kohtuotsus Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (sõjaväeteenistus ja varjupaik), C-238/19, EU:C:2020:945, punkt 20).

38 Selles kontekstis on ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametile (UNHCR) Genfi konventsiooniga antud rolli silmas pidades eriti olulised ameti koostatud dokumendid (vt selle kohta 23. mai 2019. aasta kohtuotsus Bilali, C-720/17, EU:C:2019:448, punkt 57, ja 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Migracijos departamentas (poliitilistel vaadetel põhinevad tagakiusamise põhjused), C-280/21, EU:C:2023:13, punkt 27).

39 Direktiivi 2011/95 artikli 2 punkti d kohaselt, millega korratakse Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A lõiget 2, on „pagulane“ määratletud eelkõige kui kolmanda riigi kodanik, kes põhjendatud kartuse tõttu rassilise, usulise, rahvusel, poliitilistel vaadetel või teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumisel põhineva tagakiusamise ees viibib väljaspool kodakondsusjärgset riiki ega saa või kõnealuse kartuse tõttu ei taha saada selle riigi kaitset. Direktiivi artikli 10 lõikes 1 on loetletud kõigi viie tagakiusamise põhjuse puhul, millest lähtudes võib isikut tunnustada pagulasena, asjaolud, mida liikmesriigid peavad arvesse võtma.

40 Mis puudutab täpsemalt põhjust „teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumine“, siis tuleneb direktiivi artikli 10 lõike 1 punkti d esimesest lõigust, et rühma käsitatakse „teatava sotsiaalse rühmana“, kui on täidetud kaks kumulatiivset tingimust. Esiteks peab asjaomase rühma liikmetel olema vähemalt üks kolmest järgmisest identifitseerimistunnusest, nimelt „sünnipärane tunnus“, „ühine taust, mida ei saa muuta“ või „ühine tunnus või veendumus, mis on nende identiteedis või teadvuses nii fundamentaalne, et inimest ei tohiks sundida sellest lahti ütlema“. Teiseks peab selle rühma liikmetel olema nende päritoluriigis „selgesti eristuv identiteet“, kuna „ümbritsev ühiskond tajub seda erinevana“.

41 Lisaks on artikli 10 lõike 1 punkti d teises lõigus muu hulgas täpsustatud, et „[s]oolisi aspekte, sealhulgas soolist identiteeti, võetakse nõuetekohaselt arvesse teatavasse sotsiaalsesse rühma kuuluvuse või asjaomase rühma tunnuste määramisel“. Selle sätte tõlgendamisel tuleb arvestada direktiivi 2011/95 põhjendust 30, mille kohaselt võib sooline identiteet olla seotud teatavate seaduspäraste traditsioonide või tavadega, mille tagajärjeks on näiteks suguelundite moonutamine, sunniviisiline steriliseerimine või abort.

42 Lisaks on UNHCRi rahvusvahelise kaitse suuniste nr 1, mis käsitlevad soolist tagakiusamist Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A lõike 2 raames, punktis 30 täpsustatud selles konventsioonis kasutatud ja direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punktis d määratletud mõiste „sotsiaalne rühm“ kohta, et „sugu võib, kui see on asjakohane, kuuluda sotsiaalse rühma kategooriasse, kusjuures naised on selge näide sotsiaalsest rühmast, mis on määratletud sünnipäraste ja muutumatute tunnustega, ning sageli koheldakse neid meestest erinevalt. […] Nende omadused määratlevad neid ka ühiskonnarühmana, mille tõttu koheldakse neid mõnes riigis erinevalt ja nende suhtes kehtivad erinevad normid“.

43 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele tuleb vastata neid sissejuhatavaid täpsustusi silmas pidades.

44 Esiteks, võttes arvesse eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlusi seoses sellega, kas naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsioon ja Istanbuli konventsioon on direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d tõlgendamisel asjakohased, tuleb ühelt poolt täpsustada, et kuigi liit ei ole esimese konventsiooni osaline, on kõik liikmesriigid seevastu selle konventsiooni ratifitseerinud. Seega kuulub naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsioon ELTL artikli 78 lõikes 1 nimetatud asjakohaste lepingute hulka, mida järgides tuleb nimetatud direktiivi, sealhulgas selle artikli 10 lõike 1 punkti d tõlgendada.

45 Nimetatud direktiivi põhjenduse 17 kohaselt on liikmesriigid direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate isikute kohtlemise osas seotud kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelistest õigusaktidest, millega nad on ühinenud, sealhulgas eeskätt diskrimineerimist keelustavatest õigusaktidest, mille hulka kuulub ka naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsioon. Naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee, kelle ülesanne on jälgida naiste diskrimineerimise likvideerimise konventsiooni kohaldamist, on täpsustanud, et konventsioon tugevdab ja täiendab naiste ja tütarlaste suhtes kehtivat rahvusvahelise õiguskaitse korda, sealhulgas pagulasi puudutavas raamistikus.

46 Teiselt poolt on seoses Istanbuli konventsiooniga, mis on liidule siduv alates 1. oktoobrist 2023, oluline rõhutada, et selles konventsioonis on sätestatud kohustused, mis kuuluvad ELTL artikli 78 lõike 2 kohaldamisalasse, mis annab liidu seadusandjale volitused võtta meetmeid seoses Euroopa ühise varjupaigasüsteemiga, nagu direktiiv 2011/95 (vt selle kohta 6. oktoobri 2021. aasta arvamus 1/19 (Istanbuli konventsioon), EU:C:2021:832, punktid 294, 302 ja 303). Seega kuulub nimetatud konventsioon, niivõrd kui see puudutab varjupaika ning tagasi- ja väljasaatmise lubamatust, samuti ELTL artikli 78 lõikes 1 viidatud asjakohaste aluslepingute hulka.

47 Neil tingimustel tuleb selle direktiivi sätteid, eelkõige direktiivi artikli 10 lõike 1 punkti d, tõlgendada kooskõlas Istanbuli konventsiooniga, kuigi osa liikmesriike, sealhulgas Bulgaaria Vabariik, ei ole seda konventsiooni ratifitseerinud.

48 Sellega seoses tuleb ühelt poolt märkida, et Istanbuli konventsiooni artikli 60 lõikes 1 on sätestatud, et naistevastast soolist vägivalda tuleb käsitada tagakiusamise vormina Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A lõike 2 tähenduses. Teiselt poolt kohustab Istanbuli konventsiooni artikli 60 lõige 2 konventsiooniosalisi tagama, et kõiki konventsioonis sätestatud tagakiusamise põhjusi tõlgendatakse sootundlikult, ning juhul, kui tuvastatakse, et tagakiusamise kartus põhineb ühel või mitmel neist põhjustest, tunnustatakse varjupaigataotlejat pagulasena.

49 Teiseks, esimese tingimuse kohta „teatava sotsiaalse rühma“ tuvastamiseks, mis on ette nähtud direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d esimeses lõigus ja millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 40, st et isikul on vähemalt üks kolmest selles sättes nimetatud identifitseerimistunnusest, tuleb märkida, et asjaolu, et isik on naissoost, on sünnipärane tunnus ja seega selle tingimuse täitmiseks piisav.

50 See ei välista, et naised, kellel on täiendav ühine tunnus, näiteks mõni muu sünnipärane tunnus või ühine taust, mida ei saa muuta, näiteks eriline perekondlik olukord, või tunnus või veendumus, mis on nende identiteedis või teadvuses nii fundamentaalne, et neid naisi ei tohiks sundida sellest lahti ütlema, võiksid samuti kuuluda „teatavasse sotsiaalsesse rühma“ direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d tähenduses.

51 Arvestades eelotsusetaotluses esitatud teavet, tuleb eelkõige märkida, et asjaolu, et naised on kõrvale hoidnud sundabielust või abielus naised on oma kodust lahkunud, võib selle sätte tähenduses pidada „ühiseks taustaks, mida ei saa muuta“.

52 Kolmandaks, mis puudutab teist „teatava sotsiaalse rühma“ tuvastamise tingimust, mis viitab selle rühma „selgesti eristuvale identiteedile“ päritoluriigis, siis tuleb tõdeda, et ümbritsev ühiskond võib naisi tajuda erinevana ja neil võib olla selles ühiskonnas selgesti eristuv identiteet eelkõige nende päritoluriigis kehtivate sotsiaalsete või moraalsete normide või õigusnormide tõttu.

53 Sellele teisele tuvastamise tingimusele vastavad ka naised, kellel on selline täiendav ühine tunnus nagu üks käesoleva kohtuotsuse punktides 50 ja 51 nimetatutest, kui nende päritoluriigis kehtivad sotsiaalsed või moraalsed normid või õigusnormid toovad tagajärjena kaasa selle, et ümbritsev ühiskond tajub naisi selle ühise tunnuse tõttu erinevatena.

54 Selles kontekstis tuleb täpsustada, et asjaomase liikmesriigi ülesanne on kindlaks teha, milline ümbritsev ühiskond on kõnealuse sotsiaalse rühma olemasolu hindamisel asjakohane. See ühiskond võib kokku langeda kogu rahvusvahelise kaitse taotleja päritoluriigiks oleva kolmanda riigiga või olla piiratum, näiteks osa kõnealuse kolmanda riigi territooriumist või elanikkonnast.

55 Neljandaks, kuivõrd eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult, kas selliseid tegusid, nagu on nimetatud direktiivi 2011/95 põhjenduses 30, võib võtta arvesse selle direktiivi artikli 10 lõike 1 punkti d tähenduses „sotsiaalse rühma“ identiteedi kindlakstegemiseks, siis tuleb täpsustada, et teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumine tuleb tuvastada sõltumata tagakiusamisest selle direktiivi artikli 9 tähenduses, mille ohvriks võivad selle rühma liikmed päritoluriigis langeda.

56 Sellegipoolest võib ühise tunnusega isikute diskrimineerimine või tagakiusamine kujutada endast asjakohast tegurit, kui selle kontrollimiseks, kas direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punktis d ette nähtud sotsiaalse rühma tuvastamise teine tingimus on täidetud, tuleb hinnata, kas kõnealune rühm näib olevat selle päritoluriigi sotsiaalsete või moraalsete normide või õigusnormide

seisukohast eraldiseisev. Seda tõlgendust kinnitab UNHCRi rahvusvahelise kaitse suuniste nr 2 punkt 14, milles käsitletakse „teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumist“ Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A lõike 2 raames.

57 Seega võib naisi kogumis pidada „teatavasse sotsiaalsesse rühma“ kuuluvaks direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d tähenduses, kui on tõendatud, et nende päritoluriigis kannatavad nad oma soo tõttu füüsilise või vaimse vägivalla, sh seksuaalse vägivalla ja perevägivalla all.

58 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 79 märkis, võib naisi, kes keelduvad sundabielust – juhul, kui sellist praktikat võib pidada nende ühiskonnas sotsiaalseks normiks – või rikuvad seda normi oma abielu lõpetades, pidada oma päritoluriigis selgesti eristuva identiteediga rühma kuuluvaks, kui nad on sellise käitumise tõttu häbimärgistatud ja kannatavad ümbritseva ühiskonna hukkamõistu, mis viib nende sotsiaalse tõrjumise või vägivallaaktideni.

59 Viiendaks peab asjaomane liikmesriik teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumisel põhineva rahvusvahelise kaitse taotluse hindamisel kontrollima, kas isik, kes tugineb sellele tagakiusamise põhjusele, direktiivi 2011/95 artikli 2 punkti d tähenduses „põhjendatult kardab“ selle kuuluvuse tõttu oma päritoluriigis tagakiusamist.

60 Vastavalt selle direktiivi artikli 4 lõikele 3 peab taotleja tagakiusamiskartuse põhjendatuse hindamine olema individuaalne ning see tuleb läbi viia igal üksikjuhul tähelepanelikult ja ettevaatlikult, tuginedes üksnes faktide ja asjaolude konkreetsele hindamisele vastavalt nii selle artikli lõikes 3 kui ka lõikes 4 sätestatud normidele, et teha kindlaks, kas tuvastatud faktid ja asjaolud kujutavad endast sellist ohtu, et asjaomane isik võib põhjendatult karta, et tema isiklikku olukorda arvestades võib ta juhul, kui ta peaks oma päritoluriiki tagasi pöörduma, langeda tegelikult tagakiusamise ohvriks (vt selle kohta 21. septembri 2023. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (poliitilised vaated vastuvõtvas liikmesriigis), C-151/22, EU:C:2023:688, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

61 Nagu on märgitud UNHCRi rahvusvahelise kaitse suuniste nr 1 punkti 36 alapunktis x, tuleb selleks koguda päritoluriigi kohta teavet, mis on asjakohane naiste pagulasseisundi taotluste läbivaatamiseks, nagu naiste olukord seaduse seisukohalt, nende poliitilised, majanduslikud ja sotsiaalsed õigused, riigi kultuurilised ja sotsiaalsed tavad ning tagajärjed nende tavade järgimata jätmise korral, kahjustavate tavade sagedus, teatavaks tehtud naistevastase vägivalla mõju ja vormid, naistele kättesaadav kaitse, sellise vägivalla toimepanijate suhtes kohaldatavad karistused ning naisele pärast sellise taotluse esitamist oma päritoluriiki tagasipöördumise korral tekkivad ohud.

62 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb kolmele esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti d tuleb tõlgendada nii, et olenevalt päritoluriigis valitsevatest tingimustest võib „teatavasse sotsiaalsesse rühma“ kuuluvaks – mis on „tagakiusamise põhjus“, mis võib anda alust pagulasena tunnustamiseks – pidada nii selle riigi naisi kogumis kui ka kitsamalt piiritletud naiste rühmi, kellel on täiendav ühine tunnus.

Neljas küsimus

63 Neljanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2011/95 artikli 9 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et see nõuab, et juhul, kui taotleja väidab, et ta kardab mitteriiklike osaliste poolset tagakiusamist oma päritoluriigis, peab igal juhul olema tuvastatud seos tagakiusamise ja vähemalt ühe selle direktiivi artikli 10 lõikes 1 nimetatud tagakiusamise põhjuse vahel.

64 Kõigepealt tuleb täpsustada, et direktiivi 2011/95 artikli 6 punkti c kohaselt tuleb selleks, et mitteriiklikke osalisi saaks pidada „tagakiusajateks või suure kahju põhjustajateks“, tõendada, et selle direktiivi artiklis 7 osutatud kaitse pakkujad, sh eelkõige riik, ei saa või ei taha nende tegude eest kaitset pakkuda. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 87 rõhutas, tuleneb artikli 7 lõikest 1, et kaitse pakkujatel ei pea olema mitte üksnes suutlikkus, vaid ka tahe kaitsta taotlejat teda ähvardava tagakiusamise või suure kahju eest.

65 Artikli 7 lõike 2 kohaselt peab see kaitse olema tõhus ja püsiv. Nii on see üldjuhul siis, kui artikli 7 lõikes 1 nimetatud kaitse pakkujad astuvad mõistlikke samme, et vältida sellist tagakiusamist või suure kahju tekitamist, eelkõige juhul, kui neil on tõhus õigussüsteem, mida rahvusvahelise kaitse taotleja saab kasutada ning mis võimaldab selliseid tegusid tuvastada, neid menetleda ja nende eest karistada.

66 Direktiivi 2011/95 artikli 9 lõike 3 kohaselt koostoimes sama direktiivi artikli 6 punktiga c ja artikli 7 lõikega 1 ning põhjendust 29 arvestades eeldab pagulasena tunnustamine, et on tõendatud seos direktiivi artikli 10 lõikes 1 nimetatud tagakiusamise põhjuste ja artikli 9 lõigete 1 ja 2 tähenduses tagakiusamise vahel või nende tagakiusamise põhjuste ja „kaitse pakkujate“ pakutava kaitse puudumise vahel „mitteriiklike osaliste“ poolse tagakiusamise eest.

67 Seega, kui tagakiusamise paneb toime mitteriiklik osaline, on direktiivi 2011/95 artikli 9 lõikes 3 sätestatud tingimus täidetud juhul, kui tagakiusamine põhineb ühel selle direktiivi artikli 10 lõikes 1 nimetatud tagakiusamise põhjustest, isegi kui kaitse puudumine ei põhine neil põhjustel. See tingimus tuleb samuti lugeda täidetuks, kui kaitse puudumine põhineb ühel viimati nimetatud sättes loetletud tagakiusamise põhjustest, isegi kui mitteriikliku osalise tagakiusamine ei põhine nendel põhjustel.

68 See tõlgendus on kooskõlas direktiivi 2011/95 eesmärkidega, mis on esitatud direktiivi põhjendustes 10 ja 12 ning milleks on tagada pagulaste kaitse kõrge tase ja tuvastada kõik isikud, kellel on tõeline vajadus rahvusvahelise kaitse järele.

69 Sellist tõlgendust toetab ka UNHCRi rahvusvahelise kaitse suuniste nr 1 punkt 21, milles on kirjas, et „[k]ui esineb mitteriikliku osalise (näiteks abikaasa, partner või muu mitteriiklik osaline) poolse tagakiusamise oht ühel [Genfi konventsioonis] sätestatud põhjustest, on põhjuslik seos tõendatud, olenemata sellest, kas riigi kaitse puudumine on seotud [Genfi konventsiooniga] või mitte. Kui oht olla mitteriikliku osalise poolt taga kiusatud ei ole seotud mõne [Genfi konventsioonis] ette nähtud põhjusega, kuid riigi võimetus või tahte puudumine kaitset pakkuda põhineb ühel [Genfi konventsioonis] ette nähtud põhjustest, on põhjuslik seos samuti tõendatud“.

70 Eeltoodust lähtudes tuleb neljandale küsimusele vastata, et direktiivi 2011/95 artikli 9 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et juhul, kui taotleja väidab, et ta kardab mitteriiklike osaliste poolset tagakiusamist oma päritoluriigis, ei ole tarvis tuvastada seost ühe selle direktiivi artikli 10 lõikes 1

nimetatud tagakiusamise põhjuse ja sellise tagakiusamise vahel, kui sellise seose saab tuvastada ühe selle tagakiusamise põhjuse ja selle vahel, et nimetatud direktiivi artikli 7 lõike 1 tähenduses kaitse pakkujad ei paku selle tagakiusamise eest kaitset.

Viies küsimus

71 Viienda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2011/95 artikli 15 punkte a ja b tuleb tõlgendada nii, et mõiste „suur kahju“ hõlmab taotlejat ähvardavat tegelikku ohtu, et mõni tema pere- või kogukonnaliige ta tapab või paneb tema suhtes toime vägivallaakte kultuuriliste või usuliste normide või traditsioonide oletatava rikkumise tõttu, ning see mõiste võib seega anda alust täiendava kaitse seisundi tunnustamiseks selle direktiivi artikli 2 punkti g tähenduses.

72 Kõigepealt tuleb märkida, et see küsimus on põhikohtuasja seisukohast asjakohane üksnes juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab järeldusele, et WS ei vasta pagulasseisundi andmise tingimustele. Nimelt, kuna direktiivi 2011/95 artikli 13 kohaselt on liikmesriigid kohustatud andma pagulasseisundi taotlejale, kes vastab selles direktiivis ette nähtud tingimustele, ilma et neil oleks selles osas kaalutlusõigust (vt selle kohta 24. juuni 2015. aasta kohtuotsus T., C-373/13, EU:C:2015:413, punkt 63, ning 14. mai 2019. aasta kohtuotsus M jt (pagulasseisundi tühistamine), C-391/16, C-77/17 ja C-78/17, EU:C:2019:403, punkt 89), tuleb ainult sellisel juhul veel kontrollida, kas WSile tuleb anda täiendava kaitse seisund.

73 Direktiivi 2011/95 artikli 2 punkti f kohaselt võib täiendava kaitse saada kolmanda riigi kodanik, kes ei kvalifitseeru pagulaseks, kuid kelle puhul on ilmnenud mõjuv põhjus arvata, et seda isikut ähvardaks oma päritoluriiki tagasisaatmise korral tegelik oht kannatada direktiivi artiklis 15 määratletud suurt kahju ning kes ei saa või kõnealuse ohu tõttu ei taha anda ennast nimetatud riigi kaitse alla.

74 Direktiivi 2011/95 artikli 15 punktides a ja b, arvestades direktiivi põhjendust 34, on „suur kahju“ määratletud kui „surmanuhtlus või hukkamine“ ja „taotleja piinamine või ebainimlik või väärikust alandav kohtlemine või karistamine päritoluriigis“.

75 Artikli 15 punktis a on viidatud kahjule, mis põhjustab ohvri surma, artikli 15 punktis b on aga viidatud piinamisele sõltumata sellest, kas sellega põhjustatakse ohvri surm või mitte. Samas ei tehta nendes sätetes mingit vahet sellel, kas kahju on põhjustanud riiklikud või mitteriiklikud osalised.

76 Võttes lisaks arvesse direktiivi 2011/95 artikli 15 punkti a eesmärki tagada kaitse isikutele, kelle õigus elule oleks nende päritoluriiki tagasipöördumisel ohus, ei saa selles sättes sisalduvat mõistet „hukkamine“ tõlgendada nii, et see välistab elu ohtuseadmise üksnes põhjusel, et selle on toime pannud mitteriiklikud osalised. Seega, kui naist ähvardab tegelik oht, et mõni tema pere- või kogukonnaliige tapab ta kultuuriliste või usuliste normide või traditsioonide oletatava rikkumise tõttu, tuleb sellist suurt kahju pidada „hukkamiseks“ selle sätte tähenduses.

77 Seevastu juhul, kui vägivallaaktid, mis võidakse naise suhtes toime panna kultuuriliste või usuliste normide või traditsioonide oletatava rikkumise tõttu, ei põhjusta tõenäoliselt naise surma, tuleb neid akte pidada piinamiseks või ebainimlikuks või väärikust alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks direktiivi 2011/95 artikli 15 punkti b tähenduses.

78 Mis puudutab lisaks täiendava kaitse seisundi tunnustamist direktiivi 2011/95 artikli 2 punkti g tähenduses, siis direktiivi artikkel 18 kohustab liikmesriike pärast täiendava kaitse taotluse hindamist vastavalt direktiivi II peatüki sätetele andma selle seisundi kolmanda riigi kodanikule või kodakondsuseta isikule, kes vastab direktiivi V peatükis ette nähtud tingimustele.

79 Kuna II peatükis sisalduvad normid, mis on kohaldatavad täiendava kaitse taotluse hindamisele, on samad, mis pagulasena tunnustamise taotluse hindamist reguleerivad normid, tuleb viidata nende normide tõlgendusele, mis on antud käesoleva kohtuotsuse punktides 60 ja 61.

80 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb viiendale küsimusele vastata, et direktiivi 2011/95 artikli 15 punkte a ja b tuleb tõlgendada nii, et mõiste „suur kahju“ hõlmab taotlejat ähvardavat tegelikku ohtu, et mõni tema pere- või kogukonnaliige ta tapab või paneb tema suhtes toime vägivallaakte kultuuriliste või usuliste normide või traditsioonide oletatava rikkumise tõttu, ning see mõiste võib seega anda alust täiendava kaitse seisundi tunnustamiseks selle direktiivi artikli 2 punkti g tähenduses.

Kohtukulud

81 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule, artikli 10 lõike 1 punkti d**

   tuleb tõlgendada nii, et

   olenevalt päritoluriigis valitsevatest tingimustest võib „teatavasse sotsiaalsesse rühma“ kuuluvaks – mis on „tagakiusamise põhjus“, mis võib anda alust pagulasena tunnustamiseks – pidada nii selle riigi naisi kogumis kui ka kitsamalt piiritletud naiste rühmi, kellel on täiendav ühine tunnus.

2. **Direktiivi 2011/95 artikli 9 lõiget 3**

   tuleb tõlgendada nii, et

   juhul, kui taotleja väidab, et ta kardab mitteriiklike osaliste poolset tagakiusamist oma päritoluriigis, ei ole tarvis tuvastada seost ühe selle direktiivi artikli 10 lõikes 1 nimetatud tagakiusamise põhjuse ja sellise tagakiusamise vahel, kui sellise seose saab tuvastada ühe selle tagakiusamise põhjuse ja selle vahel, et nimetatud direktiivi artikli 7 lõike 1 tähenduses kaitse pakkujad ei paku selle tagakiusamise eest kaitset.

3. **Direktiivi 2011/95 artikli 15 punkte a ja b**

tuleb tõlgendada nii, et

mõiste „suur kahju“ hõlmab taotlejat ähvardavat tegelikku ohtu, et mõni tema pere- või kogukonnaliige ta tapab või paneb tema suhtes toime vägivallaakte kultuuriliste või usuliste normide või traditsioonide oletatava rikkumise tõttu, ning see mõiste võib seega anda alust täiendava kaitse seisundi tunnustamiseks selle direktiivi artikli 2 punkti g tähenduses.

Allkirjad